

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

DÖRDÜNCÜ DAİRE

HALİL KAYA/TÜRKİYE
(Başvuru no. 22922/03)

KARAR

STRAZBURG

22 Eylül 2009

İşbu karar AIHS'nin 44/2 maddesinde belirtilen koşullar çerçevesinde kesinleşecektir. Şekli düzeltmelere tabi olabilir.

USULİ İŞLEMLER

Türkiye Cumhuriyeti Devleti aleyhine açılan 22922/03 no'lu davanın nedeni T.C. vatandaşı Halil Kaya'nın ("başvuran"), Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne 4 Şubat 2003 tarihinde Avrupa İnsan Hakları ve Temel Özgürlükler Sözleşmesi'nin ("AİHS") 34. maddesi uyarınca yapmış olduğu başvurdur.

Başvuran, AİHM önünde Adana Barosu avukatlarından K. Derin tarafından temsil edilmiştir.

OLAYLAR

I. DAVA OLAYLARI

Başvuran, 1983 doğumludur ve Adana'da yaşamaktadır.

31 Aralık 2000 tarihinde 00.15'te, sözkonusu tarihte on yedi yaşında olan başvuran, lehinde sokaklarda sloganlar atmak ve araba lastiği yakmak suretiyle yasadışı bir örgüte yardım ve yataklık etmekten Adana'da gözaltına alınmıştır. Aynı gün, avukat gıyabında, sırasıyla polis ve Cumhuriyet Savcısı tarafından sorgulanmıştır. Dava dosyasındaki bilgilerden, başvuranın gözaltına alındığı ikinci gün serbest bırakıldığı anlaşılmaktadır.

10 Ocak 2001'de Adana DGM Cumhuriyet Savcısı, başvuranı ve diğer üç kişiyi, Ceza Kanunu'nun 169. maddesi ve Terörle Mücadele Kanunu'nun 5. maddesi (3713 no'lu Kanun) bağlamında suç teşkil eden, yasadışı bir örgüte yardım ve yataklık etmekle suçladığı bir iddianame yayımlamıştır.

10 Ocak ve 13 Ağustos 2001 tarihleri arasında mahkeme, başvuranın bir avukat tarafından temsil edilmediği otuz dört duruşma düzenlemiştir. 3 Eylül 2001 tarihli duruşma için başvurana, avukat tayin edilmiştir.

3 Aralık 2001'de DGM, kararını vermiştir. Başvuranı suçlu bularak iki yıl altı aylık hapis cezasına çarptırmıştır. Mahkeme, başvuranı mahkum ederken avukat gıyabında polise ve Cumhuriyet Savcısı'na verdiği ifadeleri göz önüne almıştır. 8 Temmuz 2002'de Yargıtay, esasa ilişkin bir duruşma düzenlemeksizin başvuranın itirazını reddetmiştir. 8 Temmuz 2002 tarihli karar, 21 Ağustos 2002'de Adana DGM sekreteryasına tevdi edilmiştir. Müteakiben, 11 Eylül 2002'de başvuran, cezasını çekmek üzere cezaevine gönderilmiştir.

Bu süre zarfında 30 Temmuz 2003'te Ceza Kanunu'nun 169. maddesinde değişiklik yapan 4963 no'lu Kanun yürürlüğe girmiştir. Yeni kanunun, başvuran için daha avantajlı maddeleri bulunduğunu gerekçe gösteren yasal temsilci, yargılamanın yeniden yapılmasını talep etmiştir. 15 Eylül 2003'te Adana Ceza Mahkemesi davayı yeniden açmaya karar vermiş ve başvuranın serbest bırakılmasını öngörmüştür. Buna bağlı olarak, konu Adana Ceza Mahkemesi tarafından yeniden incelenmiş ve Ceza Kanunu'nun 169. maddesinin yeni ifade biçimini göz önüne alan mahkeme, 7 Ekim 2004'te başvuranın 169. madde bağlamında değil 312. madde bağlamında mahkum edilmesi gerektiği sonucuna varmıştır. Sonuç olarak, başvuran üç ay on gün hapis cezasına çarptırılmış ve cezası, para cezasına çevrilmiştir. Ayrıca, 647 no'lu Kanun uyarınca cezasının infazı ertelenmiştir. Başvuran, 7 Ekim 2004'te temyize başvurmuştur.

19 Aralık 2005'te Yargıtay Başsavcısı, dava dosyasının yeniden incelenmek üzere Adana Ceza Mahkemesi'ne gönderilmesine karar vermiştir. Savcı kararında 12 Ekim 2004'te yürürlüğe girerek Ceza Kanunu'nu bir kez daha değiştiren yeni yasaya atıfta bulunmuştur. Savcı ayrıca 31 Mart 2005'te 5326 no'lu Kanun'da kabahatlere ilişkin getirilen yeni bir değişikliğe dikkat çekmiştir.

Adana Ceza Mahkemesi, başvuranın davasını bir kez daha son hukuki değişiklikleri göz önüne alarak incelemiştir. Son olarak, 8 Mayıs 2006'ta mahkeme, başvurunu 5326 no'lu Kanun'un 215. maddesi uyarınca suçlu bularak yirmi beş günlük hapis cezasına çarptırmıştır. Mahkeme ayrıca sözkonusu cezayı, para cezasına çevirmiş ve 5395 no'lu Çocuk Koruma Kanunu uyarınca davanın hükme bağlanmasını ertelemeye karar vermiştir. Sözkonusu karar, 20 Haziran 2007'de Adana Ağır Ceza Mahkemesi tarafından onanmıştır.

HUKUK

AİHS'nin 6. maddesinin 3. paragrafının (c) bendini dayanak olarak gösteren başvuran, sözkonusu tarihte reşit olmadığı halde, polis tarafından göz altına alındığı sırada avukat yardımı alamadığından şikayetçi olmuştur.

Hükümet, ulusal yargılama sürecinde, polis tarafından gözaltına alındığı sırada avukat yardımı alamadığını gerekçe olarak göstermemesi nedeniyle öncelikle başvuranın AİHS'nin 35/1 maddesinin gerektirdiği gibi iç hukuk yollarını tüketmemiş olduğunu ileri sürmüştür. Ayrıca, yargılanması sırasında 3 Eylül 2001 tarihinden sonra bir avukat tarafından temsil edilmeye başlanması nedeniyle başvurunun, altı aylık süre sınırı aşıldıktan sonra yapıldığını belirtmiştir. AİHM'nin *Okul/Türkiye* kararındaki (no. 45358/99, 4 Eylül 2003) içtihamını dayanak olarak gösteren Hükümet, altı aylık sürenin, Yargıtay'ın kararını verdiği 8 Temmuz 2002'den itibaren başlaması gerektiği kanaatindedir.

AİHM, 3842 no'lu Kanun'un 31. maddesi uyarınca başvuranın avukata erişim hakkına getirilen kısıtlamanın sistematik olduğunu ve devlet güvenlik mahkemelerinin yetki alanına giren bir suçla bağlantılı olarak gözaltına alınan herkese uygulandığını kaydeder. Sonuç olarak, sözkonusu kısıtlama mutlak olarak uygulanmış ve başvuran, polis tarafından gözaltında tutulduğu süre içerisinde avukat yardımı hakkında yararlanmayı talep edememiştir. Dolayısıyla, AİHM Hükümet'in iç hukuk yollarının tüketilmesine ilişkin ilk itirazını reddeder. AİHM, Hükümet'in altı aylık süre kuralına uyulmamasına ilişkin iddiası hususunda, bir yargılamanın adil olup olmadığı değerlendirilirken, yargılamanın bütünüyle göz önüne alınması gerektiğini hatırlatır (bkz. *John Murray/İngiltere*, 8 Şubat 1996, 63. paragraf, *Hüküm ve Karar Raporları* 1996-I). Ayrıca, Hükümet'in atıfta bulunduğu *Okul* kararında AİHM, Yargıtay'ın duruşma düzenlemesi halinde, kararını sözkonusu duruşmayı müteakiben bir hafta içerisinde vermesi gerektiği kaydedilen CMK'nın 324. maddesine atıfta bulunmaktadır. Ancak, mevcut davada Yargıtay, davanın esasına ilişkin bir duruşma düzenlememiştir.

AİHM, başvuranın kendisine nihai iç hukuk kararının *ex officio (resen)* tebliğ edilmesi hakkına sahip olmadığı ve mevcut davada olduğu gibi ulusal yargılama sürecinde, bir avukat tarafından temsil edildiği durumlarda, nihai iç hukuk kararının birinci derece mahkemesi sekreteryasına tevdi edildiği tarihin, AİHS'nin 35/1 maddesi uyarınca başlangıç tarihi – başvuranın ya da yasal temsilcisinin, nihai kararın içeriğini öğrenebildiği en son tarih – olarak kabul edilmesi gerektiğini yineler (bkz. *İpek/Türkiye* (karar), no. 39706/98, 7 Kasım 2000). Mevcut davada 8 Temmuz 2002 tarihli karar Adana DGM sekreteryasına 21 Ağustos 2002'de tevdi edilmiştir. Başvuranın, AİHM'ye 4 Şubat 2002'de başvuruda

bulunması nedeniyle AİHM, AİHS'nin 35/1 maddesinin gerektirdiği gibi başvurusunu altı aylık süre içerisinde sunmuş olduğu kanaatindedir. Sonuç olarak Hükümet'in itirazı onaylanamaz.

AİHM bu noktada AİHM'ye mevcut başvuruda bulunulması ardından başvuran aleyhindeki cezai takibatın, ulusal mevzuatta yapılan birçok değişikliği müteakiben yeniden başlatıldığını gözlemler. Ulusal mahkemeler, yargılama sonunda başvurunu, 5326 no'lu Kanun'un 215. maddesi uyarınca suçlu bulmuş ancak hakkında hüküm verilmesini ertelemiştir. Sonuç olarak, başvuran beş yıl boyunca gözetim altında tutulmuş ve mahkumiyeti, sabıka kaydına geçmemiştir. Ancak, sözkonusu karardan önce başvuran, 11 Eylül 2002 ve 15 Eylül 2003 tarihleri arasında cezasını çekmiştir. Sonuç olarak, başvuran halen AİHS'nin 34. maddesi bağlamında mağdur olarak kabul edilebilir (bkz., *mutatis mutandis* (üzerinde gerekli değişiklikler yapıldıktan sonra), *Birdal/Türkiye*, no. 53047/99, 24. paragraf, 2 Ekim 2007; *a contrario*, *Koç ve Tambaş* (karar), no. 46947/99, 24 Şubat 2005).

AİHS'nin 35. maddesinin 3. paragrafı çerçevesinde başvurunun kalan kısmının dayanaktan yoksun olmadığını kaydeden AİHM, ayrıca başka açılardan bakıldığında da kabuledilemezlik unsuru taşımadığını tespit eder. Bu nedenle, kabuledilebilir niteliktedir.

AİHM, esasa ilişkin olarak *Salduz/Türkiye* kararında aynı şikayeti incelemiş ve AİHS'nin 6. maddesinin 3. paragrafının (c) bendinin, 6/1 madde ile birlikte ihlal edildiği sonucuna varmış olduğunu gözlemler ([BD], no. 36391/02, paragraflar 56-62, 27 Kasım 2008). AİHM sözkonusu kararda, avukata erişim hakkına getirilen kısıtlamanın sistematik olduğu ve devlet güvenlik mahkemelerinin yetki alanına giren bir suçla bağlantılı olan ve bu süreçte polis tarafından gözaltında tutulan herkese – yaşlarından bağımsız olarak – uygulandığı sonucuna varmıştır. AİHM mevcut davayı incelemiş ve yukarıda anılan *Salduz* kararında vardığı sonuçlardan farklı bir sonuca varmasına neden olacak özel koşullar tespit etmemiştir.

AİHM, mevcut davanın spesifik unsurlarından birinin başvuranın yaşı olduğunu kaydeder. Polis tarafından gözaltında tutulan ve reşit olmayanlara yapılan avukat yardımı hususunda ilgili uluslararası hukuk belgelerini göz önüne alan AİHM (bkz. *Salduz*, paragraflar 32-36), bu tür bir hizmetin esas önemini vurgular.

Yukarıda kaydedilenleri göz önüne alan AİHM, mevcut davada AİHS'nin 6. maddesinin 3. paragrafının (c) bendinin, 6/1 madde ile birlikte ihlal edildiği sonucuna varmıştır.

Başvuran, AİHS'nin 41. maddesi bağlamındaki adil tatmine dayanarak 40,000 Euro maddi tazminat ve 40,000 Euro manevi tazminat talep etmiştir. Ayrıca, avukat ücreti için 5,000 Euro ve mahkeme masrafları için 300 Euro talep etmiştir. Taleplerine gerekçe olarak, bir tercümandan aldığı 200 Euro'luk faturayı sunmuştur. Hükümet, sözkonusu taleplere itiraz etmiştir.

Tespit edilen ihlal ve talep edilen maddi tazminat arasında illiyet bağı bulunmadığını tespit eden AİHM, sözkonusu talebi reddeder. Başvurana manevi tazminat olarak, hakkaniyet temelinde, 1,500 Euro ödenmesine karar vermiştir.

AİHM ayrıca en uygun tatmin şeklinin, başvuranın talep etmesi halinde, AİHS'nin 6/1 maddesi gerekleri uyarınca yeniden yargılanması olacağı kanaatindedir (bkz. *Salduz*, 72. paragraf).

AİHM içtihadına göre, başvuran ancak gerçekten ve gerekli olduğu için yapıldıklarını ve miktarın makul olduğunu kanıtlaması durumunda masraflarının tazmin edilmesine hak kazanır. Mevcut davada sahip olduğu bilgileri ve yukarıda kaydedilen kriterleri göz önünde bulunduran AİHM, başvurana bu başlık altında 200 Euro tazminat ödenmesine karar vermiştir.

AİHM, gecikme faizi olarak Avrupa Merkez Bankası'nın marjinal kredi kolaylıklarına uyguladığı faiz oranına üç puan eklemek suretiyle elde edilecek oranın uygun olduğuna karar vermiştir.

BU GEREKÇELERE DAYALI OLARAK, AİHM OYBİRLİĞİYLE

1. Başvurunun kalan kısmının kabuledilebilir *olduğuna*;
2. Başvuranın polis tarafından gözetim altında tutulduğu süreçte avukat yardımı alamaması hususunda AİHS'nin 6. maddesinin 3. paragrafının (c) bendinin, 6/1 madde ile birlikte *ihlal edildiğine*;
3. (a) AİHS'nin 44. maddesinin 2. paragrafı gereğince kararın kesinleştiği tarihten itibaren üç ay içinde, ödeme tarihindeki döviz kuru üzerinden Sorumlu Hükümet'in ulusal para birimine çevrilmek üzere Sorumlu Devlet tarafından başvurana aşağıda kaydedilen meblağların *ödenmesine*;
 - (i) Manevi tazminat olarak 1,500 Euro (bin beş yüz Euro) ve ödenebilecek her tür vergi;
 - (ii) Yargılama masraf ve giderleri için toplam 200 Euro (dokuz yüz Euro) ve başvurana uygulanabilecek her tür vergi;
- (b) Yukarıda belirtilen üç aylık sürenin sona erdiği tarihten itibaren ödemenin yapılmasına kadar, Avrupa Merkez Bankası'nın o dönem için geçerli olan marjinal kredi kolaylığı oranının üç puan fazlasına eşit oranda basit faiz *uygulanmasına*;
4. Adil tatmine ilişkin diğer taleplerin *reddedilmesine*;

KARAR VERMİŞTİR.

İşbu karar İngilizce olarak hazırlanmış ve AİHM İçtüzüğü'nün 77. maddesinin 2. ve 3. paragrafları gereğince 22 Eylül 2009 tarihinde yazılı olarak bildirilmiştir.